

СТРАЖИЛОВО

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 1.

У НОВОМ САДУ, 5. ЈАНУАРА 1892.

ГОД. V.

ШТА ЈЕ СМЕР „СТРАЖИЛОВУ“?

У своме огласу, којим објавих, да сам рад на пово да покренем „Стражилово“, обрекох, да ћу у првом броју изнети опширан распоред, по којем желим да уређујем васкрсло „Стражилово“.

То своје обећање хоћу ево да испуним.

У питање, да ли је „Стражилово“ изазвала истинита, прека потреба, навлаш не ћу да се упуштам. Питање се то даје врло релативно схватити те са различна гледишта и исходништа различно и пресудити. Ја шта више мислим, да се потреба нова листа за песничтво, поуку, уметност и књижевност и не даје исказати овако пекако у напред. Питање ће то најбоље и најпоузданије решити сама пракса, сам резултат. Испостави ли се на име, да је „Стражилово“, уређивано онако, како га ја мислим да уређујем, створило нешто ново а коришено по српску књижевност, умогло ли се то с правом за њ рећи ма и после Бог зна како дуга времена — онда је тим и најјасније одговорено на питање, да ли је потребно било покретати га. То време ја мирно изгледам а док га не дочекам, дотле без по бриге пуштам, нека тумачи како ко уме и хоће и нека до миле воље комбинује. Шат време, у које се ја једино уздам, растући све те комбинације, сва та тумачења!

„Стражилово“ стаје у службу песничтву, поуци, уметности и књижевности. Многоврела се дакле посла лађа а радо је сваком том господару савесно и верно да послужи. Равноправни би према томе били ти господари на ипак има разлике међу њима у праву, у захтевима. Када на по-

следњем месту споменух, баш ће тај смети затражити, да пре осталих буде послужен. Јесте, књижевности, разуме се: нашој, српској, њеним питањима, њену стању данашњем, њеним приликама у првом ће реду служити „Стражилово“. Први и главни му је смер, порадити, да се у српске публике пробуди и учврсти воља и разложно разбирање за све, што се пјоле важио и пажње вредно деси у српској књижевности. У ту ће сврху „Стражилово“ пре свега гледати, да донесе што више чланака и расправа, студија, црта, слика, карактеристика из нове, средње и старе српске књижевности; чланака, у којима ће се трудити да тачно обележи поједино доба, поједине покрете, струје и школе књижевне на чланака о српском књижевном језику и о правопису; настојаће, да донесе стручан одлучан и објективан суд о свему, што изађе у штампом, а нарочито о оном, што издаје у песничтву; чим се што ново јави, гледаће „Стражилово“, да што пре читаоце своје обавести и заинтересује, исцрпно реизричући о садржини новине, ма и не изричући одмах коначан суд; објављиваће уз потпуни патис сваку књигу, за коју год дозна а на крају године ће те недељне спискове по азбучном реду писана сабирати тако, да ће то моћи послужити као потпуна грађа за библиографију; бележиће свакојаке ситуације о српској књижевности и књижевницима, све, што може послужити као грађа за књижевну повеслицу; практиће песме, приповетке, књижевне чланке од вредности по другим часописима, особито по политичким листовима, и бележиће тако годину и број тих листова и обим

забележене ствари; колико узможе, обазираће се и на словенске и туђинске часописе и листове, нарочито како суде о српској књижевности и регистроваће стране преводе српских дела.

У служби песничтву доносиће „Стражилово“ у везаном слогу: лирских, епских и драмских спегова на народнога песничтва, а у невезаном слогу: црта, слика, повела, романа, драма и народних приповедака.

За поуку ће се „Стражилово“ старати популарним чланцима — с нарочитим обзиром на женскиње — из српске повешице, из естетике, из природних наука, осим тога још поучним и занимљивим путописима, особито по српским и словенским земљама.

Уметности ће „Стражилово“ чинити У *Новом Саду*, на нову годину 1892.

услуге доносиће по могућству чланке из повеснице српске уметности, разматрајући данашњу српску уметност, јављајући о позоришним приказима и концертима и реферујући о српским музикацијама и сликама.

Огроман је то посао, тако огроман, да човек већ и при самој помисли застрени, да ће потхват превазићи снагу. Но озбиљна ми воља и озбиљна воља мојих и старијих и млађих пријатеља храбри ме у нади, да ће сложан рад — брат с братом, род с родом! — порушити сваку збоду.

У то име, уз кренку и моћ цениоцих ми сатрудника, почињем ово ново дело „Стражилова“ и молим читаоце, да не замера, ако одмах не пађу сре, као што је горе обречено. Уверавам их, да је воља ту, да тако буде.

Јован Грчић

ВЛАСНИК И УРЕДНИК „СТРАЖИЛОВА“

ПЕСНИШТВО.

* У САМОЋИ. *

Самоћо, друже дивни,
Лена жељо дана моји,
Нек ме књи сав свет кивни,
Твој ме задах слашћу моји!

На далеко од све граје,
Што је светска борба диже,
Немири се сви притаје
И на срце поној стиже.

Нема равна оном путу,
Што ме с посла кући води,
Да у своме мирном куту,
Бројим часе у слободи.

Ох, слатки су часи они,
Кад, кроз покој тихе ноћи
Час поноћни звучно звони,
А ја слушам у самоћи!

Сат некуца, а јек трне,
Ко да даље некуд тежи,

На, на крил'ма поћи прне,
Са званичног миса бежи.

Те се спушта, ко да пада;
Као да га земља прима;
Бао да га умор свлада —
Ко да иде покојнима.

После, опет, све се смири
— Само понац што се чује —
Ил се ваздух узнемири,
Ако муве њим прозује.

А ја седим испред стола,
Па на длане главу спуштим,
А мисао, енту бола,
У далеке дане пуштим.

Тако будан тихо спивам
Прошле дане среће своје,
И ледам их — на уживам,
А они се мизже роје.

На се ћутом, у тишини,
Испред мене немо крећу
— Сваки ми се познат чини —
Укажу се, па пролећу.

К'о обала с цвећем својим,
Што крај брза брода леће,

Пред очима тако мојим —
Прошлост јури и пролеће.

Јуре дани етари, знани
— Свакога се добро сећам —
Па к'о путник раздрагани,
Неку тиху сласт осећам.

Вл. М. Јовановић.



ТИ, БОЖЕ, НЕ СПАВАШ!

Приповетка Панте Поповића.

Требало ми је о божићним покладама прошле године сто форината. Нужно ми је, врло нужно требало. Мучио сам се свакојако да их набавим, али никако, још два дана па су ту и покладе, а новаца ни да запокладим. Искао сам од родбине своје, искао од родбине женине. „Да си од куд јуче дошао!“ рекосе ми они; но да сутра дођем, то ми не казаше. Молио сам пријатеље, да ми их позајме или да ми буду јемци. Новаца својих немају, а јемци не ће, веле, с тога да ми буду, што желе да ми остану добри пријатељи. Споменуше ми ону реч: ако мислиш да изгубиш пријатеља, подај му новаца у зајам. У чему се онда то добро пријатељство састоји, кад ми не ће, баш на ризик, у невољи да помогну? Кад немам невоље, не треба ми ни пријатеља.

Латио сам се на послетку слатке браће, који су ми толико пута у моме дому нарављали, да бих од тих наравница, кад бих сваку у једно буре слио, сто хектолитара ереће и двеста братске љубави саставио; али то су пријатељи, докле чашу држе у рукама; кад њу оставе, и тебе су оставили. Ти ти само за то „многаја љета“ желе, да би још много твојих буради осушили. То су само пријатељи твога подрума и твога стола а твоји не.

Шта сад да чиним? Да чудне срамоте моје! Ако о покладах не узимам сто форината, добом ми долази пред кућу, отац и мати, који би ми још помогли, давно су умрли а покладе су прексутра.

Кад сам у вече дан пре пред покладе легао у постељу, никако писам могао да заспим, превртао сам се тамо, превртао овамо, устајао сам, легао, пио воде, палио

цигаре, отварао и затварао прозор, терао мачку из собе, грдио песето у авлији, бројао сахате и четврте а уз то смишљао и смишљао, али ништа.

На послетку наиђе и искушатељ.

Како би било ово?

— То није лепо.

А како би било ово?

— То опет није поштено.

Већ је два часа по по ноћи. Уморан сам јако, малаксава ми и душа и тело, сан ме већ хвата. Али како да спавам? Палим цигару, да сан растерам, али ми се и мисао и цигара гаси. Не могу даље, шта ћу, нисам гвожђе, човек сам, а човек не може да не спава.

Да, човек мора спавати, ја морам спавати; али ти, Боже, не спаваш, ти никад не спаваш, па кад не спаваш, а ти онда, молим ти се, брини се даље за мене, а ја ћу лепо с благословом твојим да заспим.

То ми беше последња и најпаметнија мисао. Заспао сам и спавао сам, као што уме праведан, са свачим састарац, задовољан човек, као што уме прави хришћанин, као што уме слуга божји да спава.

Спавао сам тако до пет часова у јутру, па и даље бих, но неко закуца на прозор мој.

— Ко је?

— Стран човек.

— Које добро?

— Пустите ме, господине, унутра, имам велика посла.

— Па дођите, пријатељу, доцније, док еване.

— Али посао је врло хитан.

Пустим га унутра. Беше то здрав, крупан, висок човек око својих педесет година.

Ношња му је она економá српских из По-
тицеја. Све је на њему ново и фино. По
пошњи тој види се, да нема мање ланана,
него што има година, а по пуначком „бла-
гоутробију“ види се, да му земља није
интабулирана.

— Па које добро, пријатељу?

— Не знам како ћу да кажем, господине.
Оно, ако Бог хоће, може и добро бити;
али ово, што се код мене десило, ваљда, од
како је света, није ни код кога.

Понудио сам га одмах, чим је ушао, да
седне, но он се најпре устезао, па по што
је ово горе изговорио и ја га на ново по-
пудио

— Сешћу, каже, морам сести, дугачко
ће то бити, што ћу вам приповедати.

Па, манући главом, додаде:

— А и не може се то тако лако иска-
зати; јер то је право чудо, господине, што
се код нас десило.

Понадија ми је дотле мирно лежала у
постељи у другој соби, од које су врата
била отворена, но кад чу, шта овај човек
говори, она се исправи у постељи, па седе
на узглавље, да би боље чула и видела при-
поведача.

И ћерка ми, швигарица од петнаест
година, исправи се тако исто у другој по-
стељи.

Шушањ из друге собе збуни страха,
но ја га охрабрим, да то не чини ништа,
да је то моје друштво, а ако је, рекох,
баш каква тајна, можемо ићи у другу собу.

— Није, вели, тајна, тајна се ником не
казује ван пошн на исповест, али ја нисам
дошао на исповест него на приповест, а то
је бومه, господине, баш права приповест.
Да ми је ко други то казивао, ја бих рекао,
да је то снито. Казаћу вам ја све, па, не
марим, нек и други чују, само је то ду-
гачко, па молим мало да се стрпите, изволите
и ви, господине, сести да на тепани чујете
моје чудо.

Ја дотле нисам сео био, ко његовој
опомени тек опазио сам да не седим.

Седнем.

— Дакле, изволите, да видим, је ли то
баш чудо, што хоћете да ми причате?

— Та, како то не би било чудо, госпо-
дине? Зар то није чудо, кад момак добегне

девојци? Да девојка одбегне за момка, то
сте, знам, много пута чули, али да момак до-
бегне девојци, то код Србина још није било.
То се чудо ето у мојој кући десило. Мојој
кћери ноћас добегао момак. Само, молим,
да вам приповедим, како је то било.

Спавам ја ноћас у кревету, кад кроз
сан учини ми се да неко улази у собу.
Знате, ми пемамо обичаја да ноћу забрав-
љамо врата.

— Добро јутро, рано!

Ја се на то тргох.

— Добро јутро! Ко је то?

— Ја сам.

— Ко си?

— Упалите, молим вас, свећу.

Кад упалим свећу, имам шта и видети.
Мог највећег непријатеља син. Какво је то
чудо сад? Шта тај ту тражи? помислим ја
у себи, па га по том оноро запитам:

— Како си ти, море, смео мога прага
прекорачити?

Он ћути.

— Како си ти могао овамо доћи од
наших вашака? Говори, како си могао
проћи?

Он скинуо шенир, оборио главу на
ћути.

— Шта је то од тих наших вашака,
да ми туђин уђе у собу а оне и да га не
огласе? Је су ли посканале, шта ли?

— Е, рано, не ће наше вашке никад на
њег, рећи ће мој синчић од пет година.
Дође он на чува тамо доле у колиби са
сешном нашом наше кукурузе, а наше вашке,
кад га виде, каогод и сеша што ради, све
скачу од радости.

Мени је сад тек пукло пред очима.

— Жено, жено, та ту није без твога
масла!

— Ју, Бог с тобом, човече!

— Ни беле!

— Хајд, манућемо, пријатељу, жену,
него ко је тај момак и од куд ти је он
злотвор?

— Та ко је? То је син мога суседа
на салангу. Па он ми није злотвор, а није,
кад ћемо истину рећи, толико ни његов
отац, него смо се ми пре четир године за-
вадили, шта ћу да кажем за што, ни за
што, баш ни за што, па тако све даље и

даље на ево и данас. Добро смо ми некад живели, ја и мој сусед Лала Борђошки. Живели смо као два добра брата, као што и треба суседи да живе, али у један пут ће то све ни из чега наопако да се окрене. Потуче се мој петао и његов. Деца моја стану држати страпу нашем а његова његовом. Ту се и споречкају. Моје дете нагујда једног неа нашег на њиховог петла, а његова нагујдају на нашег, вашке се ману петлова него једна на другу, па се стану клати, а моја деца по његовим а његова по мојим вашкама, па онда и једно по другом. Стаде ти урлик вашака, стаде кукурик петлова, стаде шиска и јаук деце. Ја са женом дотрчим с једне а он са својом с друге стране. Моје једно дете искрвављено лежи на земљи, псето га суседово исклало, а његово двоје пали под моје вашке. И ми најпре по вашкама, ал нас боли срце сваког за својом децом, те ја реч њему, он мени, па се и ми потукосмо као никакви људи и да нас не развадише надничари и трећичари, који су брали кукурузе, — то је било баш у кукурузињу бербу — не знам, шта би још било —

И тако од то доба живимо сви у завади, и петлови и вашке и деца. Само њих двоје што се не завадише, суседов најстарији син и моја најстарија кћи. Када смо се ми покрвили, било је тада обојима тек петнаест година. Ја сам забранио својој а он својој деци, да не смеју за живу главу прећи разора између наших њива ни јендека између наших салаша, али —

— Али, очи вода девојка слобода, уздисаји лете и преко разора и преко јендека.

Љубав децја не пита, воле ли се родитељи, рекох ја. Је ли тако?

— Да, тако је, господине!

— Но, шта ће бити с момком, што ти је дошао у невреме у кућу.

— Шта хоћеш ти, шта си дошао?

— Отац и мати отерали су ме овај час од себе, па ја сам дошао да ми ви будете отац и мати, а ако ме и ви не примите, ја ћу онда унати и наш и ваш салаш, па ћу онда отићи у хајдуке као Максим Мачвански што је урадио, покупићу око себе све момке, што им не дадоше да узму кога милују, те ћемо палити огњишта свима онима, који растављају мило од драгога, поотимаћемо све девојке, које за немила дају, и предати их онамо, куд их срце вуче, а ако коју и па венчаће патерају, ми ћемо изаћи пред сватове, отети девојку од кума и предати је драгану њеном, после ћемо заређати по селих па посећи језике свима поповима, што једно говоре а друго творе, што говоре, да оно, што Бог састави, људи не треба да растављају, а они благосиљају продају деце божје; који уче, да није благо ни сребро ни злато већ је благо што је срцу драго, а овамо за благо везују голу-бицу са јастребом, везују сокола са сову-љагом. Тамај ја да изманем и по зубих луним тога незваног придикатора, а моја швигарица, ћерка, прихвати:

— Тако и треба.

— Па да, да, тако и треба, додаде и моја швигарица из друге собе. Попадија ми се међу тим обукла и дошла к нама те је нетрепимице слушала приповедача.

(Наставиће се).



ВЈЕРИНА ЉУБАВ.

роман И. А. Гончарова

по француској преради Евжена Готи превео *Миливој Максимовић*.

ПРВИ ДЕО.

I.

Борис Павловић Рајски беше уметничка при-рода, али не беше и не могаше бити вештак, јер му са свим не достајаше воље, тог моћног покретача у овакој прилици.

Оставши у најранијој својој младости сироче,

васпитавао се из почетка на селу, код своје бабе, Татјане Марковне Берешкове, која је водила бригу само о једном: да је дете свагда добро нахра-вљено и одевено.

Али још дететом показиваше неку чудновату несталност у укусима, идејама и у својим накло-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ностима. У то дође доба, да га даду у лицеј; о том је водио бригу његов стриц и тотор, који се, оцет само старао, да плаћа учитеље и да бди нада тим, да се лекције држе уредно.

Завршивши своје студије у лицеју и проведавши лето са својом бабом у Малиновци, а то је добро наследно *du chef de sa mère*, ступи Борис у универзитет, где се по свом обичају више интересовао за понашање и начин, којим његови професори предаваху, но за смисао њихова предавања. Тако се на завршном испиту ужасно брукао, али се ипак извукао помоћу неколико, прилично лепо сачињених песмица и расправе из руске историје.

Да угоди својој баби, прихватио је из почетка војничку каријеру, која му брзо додија; но том, на жељу свога стрица, ступи у цивилну службу, у којој се такођер није згрејао; на послетку, одлучивши се да пође за својим позивом, поче ићи на предавања у академију лепих вештина, али је ту требало провести неколико година и цртати са гипса, па му се за мало и ово досади те мало по мало престаде полазити академију. Оставивши за тим све на страну, почео је врло много да чита; писао је прилично много у прози и у стиховима, играо је, одлазио у друштва, у позориште, ушао је у неке сплетке, скомпоновао је пет валцера и насликао два или три портрета.

Прошло је у том већ више година, од како је почео на овај начин живети, па му поче већ по мало и досађивати. Младост га је већ почела остављати, те због тога постаде много обазривији при избору својих уживања; досада и дуго време му долажаху све чешће и чешће у госте. То је било у јуну. Рајски осећаше потребу да бежи од поларног лета петроградског, али куда да се иде? Беше му све једно. Сковао је већ путни план, не обзирући се ни на кога. Из почетка беше наумио, да оде у Финску, тамо да узме у најам једну кућицу на Парголеском језеру, па да у њој пише роман, но касније је одустао од ове намере, хтео је да проведе лето у ванземству — кад ал једнога дана, улазећи у свој стан, нађе два писма, једно од своје бабе, а друго од свога старог друга, Леонтија Козлова, који беше професор латинског језика у вароши близу Малиновке.

Од пре му је баба писала често и слала му рачуне о свом управљању, јер се она примила, да управља имањем свога унука; он је одговарао обично кратко али нежно доброј жени, која му беше место мајке. Рачуне је, обично и не про-

читавши их, бацао у ватру. Касније му госпођица Берешкова писаше по ређе, изговарајући се на своју старост и на бригу, коју јој задаје васпитање двеју девојчица, које јој је једна, њој врло мила нећака на самрти у аманет оставила. Он се обрадова, кад онази њен развучени, снажни и читки рукопис.

„Зар те није стид, Борисе, заборавити ероту старицу, која те толико љуби?“ писаше она свом унуку. „Ти барем знаш, да сам ти ја најближи род. Данас, чини ми се, мисли подмладак, да смо ми стари сувишни на овом свету, али ја не могу још умрети, јер имам под руком две унукe у годинама, где би их требало удомити. Ја молим Бога да ме још донде поживи на овом свету, па онда нека се збуде света воља његова!“

„Ја не ћу да се тужим на твоју заборавност, али онога дана, кад ме не буде више међу живима, твоје рођаке ће бити сирочад. Ти си њихов једини еродник, њихов једини заштитник. А после, треба мало да се бринеш и за своје имање, ја ево старим те ти не ћу још дуго моћи бити управитељ; коме мислиш поверити своје имање? Остаће као пусто масло, па ће тако да пропадне све оно, што сам ја тако лепо нагазовала. Срце ми се стеже, кад помислим, да ће породично сребро, бакар, слике, драгоцености, адеми, порцелан, кристал, да ће све то развући служничад, да ће пасти у руке сензалима, чивутима и Бог зна коме још! Но док је твоја тетушка жива, можеш бити миран, не ће ништа пропасти; али касније, на кога да се ослониш? На твоје две кузине? Шта могу оне? Вјера је добра, интелигентна, али некуд дивља, не ће ни у што да се меша. Марта ће бити узор домаћице, али је млађа него што су јој године; таман је за удају, само јој се још увек детинасте мисли врзу по глави; тим боље, јер и онако ће некуство и сувише рано доћи, да је опамети; ја се за њу бринем, она то види и не протрши се мојој вољи, нека је Господ за то награди. Помаже ми у домазлуку, али не у управљању твога имања, то се ништа не тиче госпођица. Староста ми је сад озбиљан мужик, зове се Савел; кад сам ја слаба он се брине за пољске а Јаков и Василиса за домаће послове.“

„Немој се више скађивати, него обрадуј мајку својим доласком, она ти је блиска не само по еродству него и по срцу. Ти си то знао у младости твојој и ти си био заиста добар унук, не знам само како је сад, од кад си ушао у зрелије године. Дођи, ако ништа друго, оно да ви-

дши твоје кузине, на се не ћеш покајати. Ја не хтедох ништа говорити до твог доласка, али жене су и сувише брбљаве, а да би могле тако дуго ћутати; дошао је амо богат један закупник из Москве, неки Мамикин, који има јединицу кшер. Да ми хоће Бог учинити ту радост, да те оженим, ја бих ти била најсрећнија. Остави се тога бешарскога живота, Борисе, крајње је време, па бар кад умрем, не ће ми унуке остати сирочад без уточишта. Оне ће паћи у теби брата и бранитеља, а у твојој жени милу сестрицу. А овако ако останеш нежењен, оне не ће моћи живети под твојим кровом; него учини ти твојој бабушки радост, ожени се, па ће те Бог наградити.

„Чекам на твој одговор. Јави ми у напред, да ти могу довести у ред собе.“

„Поздравља те наш пријатељ Тит Николић; почиње већ старити, али се још дражи. Донеси ми за њ један прињак и једне гаће од трикота, кажу да је то добро од реуматизма. Хоћу да га тим изненадим.“

— Моја мајка, повика радосно Рајеки, позива ме да дођем! Идем! Идем! Тамо ћу бар паћи мира, свежа ваздуха, здраву храну и срдачан дочек код добре, умне и нежне жене!... има још и две рођаке, које ћу имати несрећу да упознам. Своје госпођице — од тога се мало плашим.

То рече лако се намргодивши.

— Но па све једно! — одмахне — тако хоће судбина!... Ал ако ми буде дуго време?

Та помисао га мало узнемири, али се брзо оцет охрабри.

— Ићи ћу! Састаћу се тамо и са Леонтијем... Са Леонтијем — рече у себи, насмејавши се при успомени на старог пријатеља. — А шта ми то нише?

„Случај ме донео, не знам ни сам како, на твоје имање, — причаше му Козлов. То се догодило сигурно у мојој расејаности — ти знаш да је расејаност моја мана; опазивши да сам залутао, хтедох се вратити, али Татјана Марковна ме већ беше опазила кроз прозор, и мислећи, да сам крадљивац, пусти на мене псе и слуге. — Кад је чула, ко сам, замоли ме да останем код ње; примила ме да не може боље и натерала да се преједем. Чак ми хтеде и собу спремити, да преноћим. Страшно се ердила, што је тако ретко похађам и наложила ми, да ти нишем и да те позовем, да дођеш.“

„Истину да ти кажем, драги пријатељу, то беше и моја жеља, али ја не имадох одважности, а сво за што:

„Тиче се твоје библиотеке. Ти мене волеш, ја сам о том уверен; па универзитету није нико тако лепо поступао са мном, као ти, ти си ме свагда храбрио, нас смо двоје заједно читали, ти си често плаћао моје дугове газдарици, позајмљивао си ми рубља...“ Рајеки нагло прочита ово неколико реди... „Ти ме ниси задиркивао, ниси збијао неслану шалу са мном, ниси ме тукао, или ако и јеси, оно тако мало, да не вреди спомињати. Па сад, у име нашег старог пријатељства, молим те, да се не љутиш — али не, туци ме и опет, али сад чуј:

„Ти се сигурно сећаш оних старих издања класика, који су онако дивно били увезани?... Оног старог Шекспира, у ком је коментар одмах уз текст? И онога скупоценог издања француских енциклопедиста? Ти их се сигурно сећаш, а боље би било по тебе, да си их позаборављао! Саставио сам од свију каталог и на сав тај посао ударио сам при крст, као што се то меће на гробнице. Чуј па ме сатари: дела светих отаца су цела, збирка теолошких дела је неповређена, Платон, Тукидид и остали историци су потпуни, али Спиноза, Махијавели и око педесетине осталих дела је страшно оштећено и то због мога кукавичлука, моје млиставости и моје проклете поверљивости.“

„Ко је то урадио? питаћеш ти. Ко је тај нови Омар? Он се зове Марко Волохов! Њему ништа није свето. Подај му и самог елзевира, па ће и отуд кидати листове. Као што сам на свој велик страх и на несрећу и сувише касно сазнао, он има ружну наваду: кад чита коју књигу, он по чешиће пекине из ње лист, да њим очисти нокте.“

„Тај Волохов је једна занимљивост наше вароши, ни с ким не живи у пријатељству а цео свет га се боји. Што се мене тиче, ја не могу друкчије, него да га и волем и да га се бојим. Стоји под надзором полиције, и од кад је дошао, није човек баш најсигурнији.“

„Прича се овде, да је служио у петроградској једној регименти, да се није могао ни с ким да слаже, па да је онда премештен не знам у коју провинцију. За тим је дао оставку и живео у Москви, тамо се заплео у неку ствар па сад, као што ти рекох, ево га где живи у нашој вароши, под надзором полиције, са којом непрестано рат води. Отидјави и Татјана не могу да га трпе. Али нека буде доста о њему. Дођи, па ћеш сам видети, које је и шта је. Сад, кад сам ти све лепо признао, оставио ми је, осећам, да

ми је срце мирније, па се сад не бојим толико састанка с тобом.

„Дођи што пре у госте твојој баби, драги Борисе; да знаш само, како те воле и како се брине за твоје добро! Не као ја за твоју библиотеку! Како су лепе твоје рођаке! Како те овде ишчекују! Само кад би могао замислити, ти не би више дуго оклевао, него би се пожурио и дошао, ако не за што друго, оно да казниш и загрлиш твога пред тобом кривог, али теби особито наклоњеног друга и пријатеља

„Леонтија Козлова.

„Моја жена те лепо поздравља: рече ми, да ти кажем, да те љуби као и некад и да ће те још већма љубити, кад дођеш.“

Рајски читао са узбуђењем ово дугачко писмо, сетно се оригиналнога Леонтија, његове маније за књигама, и смејаше се његовој бојазни због библиотеке.

(Наставиће се).



ЕНЕРГИЈА.

1. Ко још није чуо икад ову реч? Служе се њоме и ученији и неученији, сваки то радо каже: то је енергичан човек, то се зове енергија! И ја држим, ја верујем, да сваки знаде, шта значи то, кад каже, да је неко енергичан. Зар би иначе и употребио ту реч?

Па кад сваки зна и разуме и себе и друге, кад је реч о енергији, на што онда и потезати то, на што онда и писати и неписати наслов *енергија*, на још о њојзи и разлагати? Јесте! Ал треба бити енергичан, треба писати и о оном, што је познато, треба говорити и оно, што сваки знаде, јер, у чему би била онда та енергија људска?

Богме и има енергије у појединих људи, има енергије у целога света. Куд год се окренеш, све сама енергија, цео свет је енергија. Људи обични мисле, да само човек може бити енергичан, по природне науке, именовито физика, иду даље; оне се не задовољавају само са људском енергијом, оне налазе енергије, енергије сваковрне, свуда и свагда: има енергије у сваке животиње али има је и у сваког природног појава.

— Поклониху му је, рече, прочитавши писмо.

Почне се спремати за полазак. Пре свега тутне на дно своје путне торбе неколико књижевних покушаја, које намераваоше касније разрадити.

— Ко зна? говораше, може бити да ћу паћи у Малиновци какав сике за роман... Е није него још нешто, у селендри, у глуши! Највише за идилу, али за роман — ту треба људи, који имају у себи живота, ватре, страсти!

У једно сандуче метну још и неколико скица, боја, кичица, палета и т. д. Хтеде да организује сликарски атеље, у случају, ако му не би пошао за руком роман. Спреми и хаљина, рубља, неколико дарова за своју мајку и рођаке, Није заборавио ни на прелук и чакшире од трикота, које га је замолила Татјана Марковна да купи за Тита Никонића.

А сад, на пут!

О енергији у људих не ћу да пишем. Хоћу да пишем о енергији оној, о којој мало ко разбира, за коју још мање њих знају и хоће да знају, хоћу да пишем о енергији онде, где ретко ко може рећи, да је и има: писаћу о енергији у природи, о таквој енергији, која постаје, кад се догоди какав природан појав. Оправдано је дакле, што сам написао горњи натпис и што ћу да говорим о некој енергији.

О енергији у појединаца, о енергији међу људима, нека пишу други, који то боље разуму а и знају своје мисли и научна факта скунити у целину, мисли заокружити, да их свако разумети може, јер, драги моји, и то је енергија и још каква енергија! Ја сам задовољан, ако и мало њих узму и прочитају ово о енергији, а задовољан сам због тога, што сам уверен, да данас мало ко и чита озбиљне ствари и ствари од какве бар вредности! Површина, брате, површина: надри тек мало што год а вичи и лармај па и замерај, и куди и одбауј. Данашња наша образованост научна управо је образованост ненаучна или, ако хоћете, необразованост научна!

Ал да страну јадање, на страну наш рад у нераду а *енергију* преда се!

2. Почнимо са пушком; покажимо се енергични! Пуцајмо! Ал напунимо прво!

Ту је кугла, ту је барут па и капсула. Ороз је пао, капсула је ухватила, ухватио и барут а кугла одлетела далеко, одлетела брзо.

Капсула је била само, да распали снагу, која је у баруту а та снага, је, да баца куглу, која може несрећу начинити, па на жалост и убити.

Кад помножимо масу некога тела са брзином, којом се креће, имамо *вличину кретања*.

Рецимо, да је таче тешко 10 грамова и да лети брзином од 200 метара, то је кретање овде велико 2000; утицај оваке кугле је 2000.

Пушком бацамо куглу напред, али је свакоме познато, како пушка трза: у онај мах, кад кугла изађе из пушке те појури мети својој, у исти мах цела се пушка враћа нешто наатраг. Физика каже, да неки утицај мора свагда имати и противутицаја и код пушке се може то лако видети. Но противутицај мора увек једнак

бити са утицајем. Колики је дакле утицај кугле напред, мора толики бити и утицај пушке саме наатраг. За куглу кажемо, да је утицај 2000, онда је и пушчина толики. Узмемо ли, да је пушка тешка 5 килограма или 5000 грамова, онда се она мора кретати са брзином, коју ћемо добити, кад 2000 поделимо са 5000 а то је 0.4 метра; разуме се, кад ју не би нико зауставио, кад не би дакле ударила у раме. Много пута је удар овај опасан јако, мно-го пута ништоз читаву руку поквари!

Јесте, бива ово много пута али је кугла увек, опасна, ако наиђе на што у своме путу. Између утицаја куглина и утицаја пушчине разлика је. То сваки види. Свакојачко је нешто друго, кад цев тргне и удари о раме, него кад окренемо пушку па да нам кугла продре кроз раме. Ако ко год мисли, да је то једно, а пукао у ваздух а пукао у раме — нека проба.

Па у чему је та разлика? Просто у томе, што кугла може да продире, што кугла може да сметње савлађује. Цев у пушке не може то да чини или бар не у толикој мери као кугла сама.

Све оно што сметње уклања, учи нас физика, врши неку радњу. Што је пак кадро радњу извести, има у себи *енергије*. У кугли има дакле енергије.

Реч је ово грчка, али је ушла тако скоро у све језике редом, као да је у језику и поникла. Израз овај за научан појам узео је Ренизи и Томзи.

Као што је онај човек енергичан, који има воље да нешто учини а који је и кадар што год учинити, извршити, створити, тако је енергично свако тело у матери-

јалном свету, у онште у свету, које је кадро не што учинити, извршити, створити: негу радњу или неки посао обавити. И не само да читава тела имају енергије него и сваки деоћ у телу је енергичан. Кад се каже, да је неко друштво пуно енергије, мора се напред већ помислити, да су поједини чланови тога друштва енергични; ако чланови нису енергични, није енергично ни читаво друштво; ако нису деоћни



Симо Матавуљ.

у тела енергични, није ни тело! Чланови у друштву нису сви једнако енергични, па нису ни сви делићи у телу. Од чега зависи енергија тела па и делића, није тешко сестити се, али

ћемо о томе доцније говорити, а сад да наведем још који пример, управо појав, код кога нам долази енергија.

(Наставиће се).

Ст. Милосанов.

КЊИЖЕВНОСТ.

СИМО МАТАВУЉ.

Читаоцима српске лепе књижевности за последњих шест седам ли година и сувишне је познато име честитог приповедача Сима Матавуља, са чијим се приповеткама састајемо мал те не по свим бољим часописима нашим. А једва је тек прошла десетина година, како се у опште јавно — мени је бар као најстарија позната прича „На бадњи дан“, под коју је у првој књизи збирке „Из Црне Горе и Приморја“ забележено, да је написана године 1881. — па како ли је већ звучно, како чувено име његово, како ли су му приче миле свима и свакоме! Може оптри пож цепидлаке-критичара и паћи што пита да замери са не знам ове или оне стране Матавуљевим радovima, али да из свакога па и најмањег му рада провирује свеж, изворац, самосвојан и велик дар, то му не може нико отети.

У 164. књизи Летописа Матице Српске оцењује Милош Н. Пејиновић прву збирку Матавуљевих приповедака, што је под насловом „Из Црне Горе и Приморја“ изашла године 1888. у издању Браће М. Поповића у Новом Саду. Пејиновић тај баш ситничари и рекао бих често силом тражи, о што да се спотакне, па ипак не може а да не призна да приповетке Матавуљеве — по њему да богме само већином — не посе на себи махне српских приповедака најновијег времена, које „посе име приче из српскога народног живота, а међу тим не одговарају захтевима, што се постављају за приче овакве врсте“, јер „немају у себи народне боје, не живе народним духом“. Кад већ дакле уме — ма и нешто само — да импонује такву „духу негације“, као какав се ишчаурава тај Пејиновић, онда се може мислити, да Матавуљ не само није

обична, него је баш особено светла појава у новијој нашој приповедачкој књижевности.

Матавуљ је до сад, као што читам у „Новом Требевићу“, календару Сарајлије Николе Т. Кашиковића, написао преко педесет изворних приповедака, по мени је познато само до неких петнаест оригиналних његових прича, којима је предмете извадио или из црногорског, или из приморског живота или из живота у престоници Србије у Београду. Матавуљ је родом Приморац, Шибеничанин, сад му је тако око тридесет и осам година а мењао је много пребивалиште. Провео је дуго у Црној Гори, био је у Паризу неко време, по налогу витешкога Господара Црне Горе надзирући младе Црногорце онде на науци, професоровоа је у Зајечару у Србији кратко време и тек од три четири године амо стално се настанио у Београду, где предаје француски језик на трећој државној гимназији. Имао је дакле прилике познати доста српског света а по нешто и туђег, и што је познао, то је познао кроз и кроз и прокинуо свему у душу рекао бих за тњи час. Ја се бар ипак не могу да сложим с Милошем Н. Пејиновићем, који вели, да је у приморским приповеткама Матавуљевим „преко мере мало живота“, и да „оптрих црта, по којима бисмо могли распознавати Приморце, скоро нигде и нема“. По мојему мишљењу нема Пејиновић право, да су Матавуљеви приморски карактери „такви, да могу, с врло малим изменама“ (то баш и јесте оно!) „свугде постојати, да им можемо придати ма каква страна имена, ставити их у ма коју народност па да се ни мало не измену“. Није ми познато,

е које стране Пејиновић прпа то тако пре-
симосвесно познавање приморскога живота,
и бих инак рекао, да је та његова апо-
диктична тврдња и сувише насумце речена.
Ако опо нису оригинални, скроз и скроз
анимљиви типови, са каквим се састајемо
у лепој Матавуљевој блијети „На младо
љето“ и у његовој „Бодулици“, онда ја не
знам, шта би хтео Пејиновић. Што су њему
баш случајно можда ближи ти типови и
карактери по својој битности, него при-
морски ликови, отуд још не излази, да нису
верне слике баш приморскога становништва.

Матавуљ ради још у највећем јеку. Ево
је опет пре неколико дана у Београду
изашла нова збирка његових приповедака
под оштим натписом „Са Јадрана“. Пре-
рано би дакле било сад већ изрицати тако
категоричан суд, као што то чини Пејино-
вић, било то сад про или contra. Пустимо
ми њега, нек он ради, а за одлучан суд
имамо још каде.

До сад је Матавуљевих изворних при-
поведака, поразбацианих по разним часопи-
сима, покуњено свега пет збирки.

Првој и другој је натпис „Из Црне
Горе и Приморја“, и то је прва, као што
већ рекосмо, изашла године 1888. у Новом
Саду у издању Браће М. Поповића, а друга
године 1889. на Цетињу у издању Милоша
Драгића. Трећу је збирку под натписом
„Из приморског живота“, године 1891. награ-
дила и издала латиницом Матица Хрватска
у Загребу, четврту под натписом „Из Бео-
градског живота“ издао је прошле године
неки Ђорђе Анастасијевић, а пету, мало
час већ споменућу под натписом „Са Ја-
драна“ неки Љ. Јокејмовић. Осим тога
је прича његова „Ново оружје“, коју му

је наградила краљевска српска академија,
изашла у засебној књизи са Лазаревићевом
причом „Он зна све“. Прва збирка садржи
ових седам приповедака: „На бадњи дан“,
„Света освета“, „Ко је бољи?“, „Како се
Латинче оженило“, „Завођанка“, „Боду-
лица“, „На младо љето“; другој су садр-
жина ове три: „Учини као Страхинић“,
„Љубав није шала ни у Ребесињу“, „Че-
врљино злочинство“; у трећој су опет три
и то ове: „Svrzimentija“, „U tudjinstvu“,
„Pošljednji vitezovi“; у четвртој су такођер
три, и то: „Грешно дете“, „Дигов посао“
и „Спиритисте“; пета најзад доноси ове
четир приче: „Краљица“, „Сликареве
успомене“, „Ђуро Кокот“ и „Све је у
крви“. У прву су збирку још уметнуте и
„Зимње приче“ Е. М. Вогијеја, које је Ма-
тавуљ превео с француског.

Не знам, да је Матавуљ и с руског
преводио, по то уверава „Нови Требевић“.
Ја само знам за неке Симове преводе с
талијанскога. Тај језик Симо говори као и
француски, који предаје, и као свој рођени.

Матавуљ ће баш ових дана склонити
брачну сvezу са госпођицом Милицом Сте-
пановићевом у Београду. Уверен сам, да
свако, ко Сима познаје, од срца му жели
највећу срећу те да у својој љуби добије
милу подстрекачицу на даљи књижевни рад.

Моје „Стражилово“ пак, које је Симо
окитио са неколико бисер-приповедака сво-
јих, приказујући му у овом броју лик, моли
га да се не љути, што ће га опоменути на
обећање му једно, које је дужан испунити
српској књизи. Зна он, шта мисли „Стра-
жилово“. Зна он, да има света, који је рад
до краја баш да чује „Како је Пјевалица
излијечила фра-Брну“

Јован Грчић.

СУВРЕМЕНА ПИТАЊА.

I.

ЗАДАТАК КЊИЖЕВНОГ ЛИСТА.

Обазирање на књижевну прошлост и раз-
мишљање о њој свагда је од користи
за садању књижевност. На тај начин упо-

знајемо оне силе, које раде у развијању
књижевности, дознајемо, да је оному што
је сад у књижевности, квасац оно што је

Нас свакоји своје време носи;
Нове вужде рађу нове силе.

G. V. 2318.



било и да је то утјецајем некијех извјесних прилика постало оним што је сад. И оно што је сад у књижевности проћи ће једном да начини мјесто онomu што ће се природно разавити из овога данашњег. Упознајући законе умнога развијања у опће сазнајемо и шта користи развијању књижевности шта ли смета а то сазнавање нам даје у руке средства, да можемо управљати развијањем данашње књижевности т. ј. да се умјемо користити снагама, које владају развијањем књижевности. То исто чини човјек и у природи: посматра је, проналази законе промјенама у њој и употребљава их на своју материјалну корист. А како да није корисно човјеку, којегa дух одликује од осталих створова земаљских, сазнавати законе, који владају у царству духова?

При том послу као што видјесмо код природних појава нигда се човјек не задовољава самијем знањем, које стиче анализом појава, него одмах покушава синтезу, изводи дедукцију. Та дедукција је чист добитак, особито ако је основана на тачној индукцији. У књижевности долазе индукцијом до познања само књижевни историци и естетици, огромна већина опшњества (публике) па и самијех пјесника задовољава се њиховим дедукцијама. Такијем дедукцијама треба да се користи данашња књижевност.

Идејал књижевности можемо изрећи овом дедукцијом: задатак народне (националне) књижевности је, да народним језиком а у духу народном остварује естетичне идејале. У првобитно доба једнога народа је тај задатак доста лак, јер су естетични одношаји као и цео живот тада још веома прости; пјесници по нагону осјећају љепоту. У доба књижевно образованих народа разноврсност просвијећена живота пружа огромну гомилу пјесничкога градива, естетички одношаји су много сложенији, схватање пјесничких духова веома је разнолико. У такијем приликама ако би се књижевност оставила сама себи, ако би се као лађа без крмила пустила валима случајности, њу би набрзо доченао врлог незнања, који би ју занео на странутицу и размрсао о стену некуности, нељепоте.

И с ове стране ако поспотримо ствар, увјерићемо се, да књижевност мора имати своју стражу, која ће вазда бити наоружана свјешћу о напретку књижевности, знањем путова којим иде тај напредак, која ће са њеке високе тачке моћи прегледати све што се догађа у књижевном царству и све догађаје одмјерити дедукцијама из проучавања књижевне повјеснице, и умовања о бићу љепоте (естетике). Она мора шта више бистрином својегa луча освијетлити стазе, којима треба да ступа књижевност и њени јунаци. Уза стварање мора ићи данас напореда и расправљање (теорија).

Према овим гледиштима треба схватити и задатак књижевнога листа. Они су веома подесно, окретно и хитро средство, да помажу испуњавање онијех сврха, којима служи књижевност. Чим је наша књижевност стала на своје ноге одмах осјетиле књижевници потребу такога листа, који се бојажљиво појави 1818. год. наслањајући се на „Новине Сербске“ двојице Димитрија: Давидовића и Фрушића (у Бечу). Год. 1835. основа Т. Павловић у Будиму самосталан књижеван „Сербский Народный Листъ“, а 1843. одвојиле се од Српских Новина књижевни додаци, у засебан лист „Подунавку“ (у Београду). Ако узмемо у обзир све незгоде почетничке књижевности, ласно ћемо увидјети, да ти листови не могаху бити оно, што бисмо ми од њих данас жељели. Сврха њихова беше веома скромна: да забаве ма чим своје читаоце, којих укус бјеше такође врло неразвијен. Данас су се књижевне прилике наше у многом окренуле на боље, проширене и умножене потребе наше савремене књижевности не могу се задовољити традиционалном „забавношћу“ данашњих „књижевних“ листова.

Као што ми данас оцјењујемо дјела књижевних покољења прошатих вијекова, тако ће једном и наше доба доћи пред суд наших потомака. Ми треба да схватимо дух времена и свој задатак, да можемо свјетла образа ступити пред судије.

По нашем мишљењу једини задатак књижевнога листа је, да служи напретку књижевности, да помаже, наглашава, истиче и препоручује све оно што напретку

лист а да отклања, осуђује и побija оно што смета. С тога он мора уочити прије свега чињоце, од којих одвиси књижевност. а ти су чињоци: књижевници и читаоци. На дјелу има према том књижеван лист двије дужности: да организује књижевнички ред, да га у добрим тежњама потпомаже, да брани интересе књижевника, да посредује међу њима, с друге стране да образује читалачки круг, да олакша читаоцима читање и пресуђивање. Књижевници дају, читаоци примају. Књижеван лист треба да пази не само шта књижевници дају, него да их научи или натера да добро дају, тако исто да води бригу не само о том шта читаоци примају, него да их научи да само добро примају. Књижеван лист дакле не треба да само региструје оно што се појављује у књижевност (иош мање смије оставити књижевност саму себи), него мора одређено утјецати на њен развитак свијема средствима, која су му у власти. Он треба да је посредник међу књижевницима и читаоцима и међу књижевницима међу собом.

Којим средствима може чинити то књижеван лист? Прије свега пружањем узорних примјера пјесничких, друго: расправљањем естетичких, књижевних и књижевно-пјесничких питања и треће: објављивањем и стварним оцјењивањем свијех производа умних, који изађу штампом. Према том треба књижеван лист да има три одјељења.

На прво место долази одјељење за пјесништво. Никако нијесам за то, да се то одјељење зове „забава“. Не смије одлучивати „забавност“ пјесме, да ли ће се тискати у листу, него појетичност. У доброј вољи може човјека забавити и рђава пје-

мица, а зар се књижеван лист смије позитити до пуке забавиље и разбирбиге?

Да се бјеху тога држали уредници, много би мање било до сад наштампано, а што је наштампано, имало би много већу вриједност. Зло употребљавање штампне у политици квари етично суђење (морал) а у књижевности естетично (укус). Кад уредник лакомислено и без бирања меће у лист све што му дође под руку, ево како су штете: „пјесника“ доводи до кривога појма о свом дару, другим пјесницима даје рђав узор, јер особито почетник вјерује у уредников углед, а у читаоцима убија укус. Зло дјело квари моралност у друштву, рђава пјесма убија естетичко суђење у читаоцима. Као што се не може етичност постићи неморалношћу, тако се не може образовати ни укус рђавим пјесничким производима. Безбједнија је обрана државном поретку врлина грађашинова него закон а нај ја-



Храм гроба Господњег у Јерусалиму.

че јемство је напредку књижевности добар укус читалачкога свијета. Добар укус читаочев мора бити светиња књижевном листу. Он га мора брижљиво неговати пружајући му свагда умотворе, којима је једина сврха остварење одлучне љепоте.

Књижеван лист мора сјем тога свагда давати првенство оному пјесничком производу, који је изворан, није пука имитација. Вјечити узор нашој књижевној појезији пружио је наш народ. Народна пјесништво, (његов дух, језик, метар, прозодија, стил) треба да је вјешти учитељ нашим књижевницима, како треба српски пјевати. Ову мисао треба свагда и књижеван лист да заступа. Ако име треба нешто да значи (као што заправо треба), онда „Стражилово“

треба да је бранич народнога правца у пјесништву. Од како пренијеше на Стражилово кости великога пјесника, она пове, попарођене књижевне пјесме српске, поста тај непознати брежуљак крај Карловаца, знамен народне струје у пјесништву нашем. „Стражиловачка“ појезија треба да је уни-

(Свршиће се).

верзална као каменити споменик Брапков, српска као она мисао, која је мртво камење српских гора одушевила, свјежа као оно доба, које наступа у нашој појезији са стражиловским пјесником, изворна као живо врело народнога пјесништва. Така појезија биће јачачно и „забава“.

Тух. Остојић.



БРАНИЧ СРПСКОГА ЈЕЗИКА.

Поштовани уреднице! Ви хоћете мене опет да наведете на танак лед. Позивате ме опет да се латим „Бранича“. Зар се не сећате како ме је онај из Србије заокупио да сам богме од њега часа задобио да и сад још не могу к себи да дођем. Ја се са страхом лаћам овога посла и чисто унапред видим како ћу и са овим „Браничем“ проћи премда не ћу ничијега имена више спомињати него ћу се само ствари држати. Али куд пукло да пукло. Ја вам ево шаљем нешто „Бранича“ кад га баш жедите, али ћете ви одговарати пред Богом и људима, ако ме ко опет заокупи онако паметно, научно и с разлозима.

1. Дакле не ћу спомињати ничијега имена. Ја сам пре читао у неком листу где неки господин вели да је Јагић „*заменењик Миклошићев*“. Тај је господин читао у мојој књизи о „српском језику“ како сам ја протумачио реч „*једномисљеник*“, па је помислио да се може тако начинити и реч *заменењик* према „*зломисљеник*“ а да има ипак активно значење. А зато га је и моје тумачење речи „*једномисљеник*“ примамило што се није могао довити откуда долази *заменик*. Није знао себи протумачити реч *заменик*. Ја ћу покушати да покажем да је реч *заменик* добра реч српска и да је ни по што не сме заменити реч *заменењик*. *Заменик* гласи старословенски *замѣњникъ*. Из овога облика старословенскога види се откуда долази реч *заменик*. Реч *заменик* постала је од сунстантива *замѣна*, пошто се од њега начинио адјектив с наставком *ѣнъ*, дакле *замѣна + ѣнъ = замѣњникъ*. На послетку се овај адјектив сунстантивисао наставком *икъ*, дакле *замѣњникъ*, *замѣњникъ* значи онога, који је *замѣњникъ* т. ј. који чини замену. У старословенском види се потпуно постанак те речи *замѣн-ѣн-икъ*, али у српском се данас не види, па је то господина и навело на танак лед. Као год што се данас у

српском језику не види постање у речима *безаконик*, *поклоник*, тако се исто не види постање ни у речи *заменик* и као год што *безаконик* и *поклоник* не долази од *закон* и *поклон* него од *законѣнъ* и *поклонѣнъ*, а ови придеви тек долазе од *закон* и *поклон*, тако исто и *заменик* не долази од *замена* него од *замѣњникъ*, а овај придев тек од *замѣна* и као год што *безаконик* значи онога, који је *безаконѣнъ* или који нема закона, који је без закона (религије), а *поклоник* онога, који је *поклонѣнъ* или који чини поклоњ [који се поклања], тако и *заменик* значи онога, који је *замѣњникъ* или који чини замену. *Заменик* дакле значи онога, који чини замену другоме, који другога замењује, а *заменењик* је пасивнога значења као што му сведочи облик и значи онога који је замењен од другог, а не онога, који замењује другог и по томе је Јагић *заменик* Миклошићев и заиста и јесте по свему и свачему, а није никако *заменењик* Миклошићев, јер онда би се мислило да Миклошић Јагића замењује. Како је могао писац реч *заменик* заменити речју *заменењик* заиста је чудно кад и у вукову речнику има реч *замјеник* der *Vertreter vicarius*, кад се свугде та реч говори и кад нам песник Прерадовић пева о нашем Бранку:

Тамо сад си своје роду дика,
Ал овдје ти нема *замјеника*.

2.) Исти писац на истом месту зове *старословенски* језик *старославенским*. Ја мислим да то не ће бити добро, јер реч *старославенски* опомиње нас на оићи словенски језик, који би био отац свију словенских језика, а друго народ, који је говорио старословенским језиком звао се *Словѣни*, а језик њихов *словѣњскѣй ѣзѣкъ*. Данас су научници сложни што се тиче имена. Сви га скоро зову *старословенским* језиком (die *altslovenische Sprache*), па и они, који су противни Миклошићеву мишљењу да је отац-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

на Старих Словена Папонија и. пр. Јагнѣ. За-
што дакле звати тај језик старословенским?

3.) Исти писац на истом месту пише *Свето-
илук*. Ово старословенско име није писац по-
србио као што треба, није му дао онаки ерски
облик, који би по законима гласовним одговарао
старословенском облику. Кад старословенски гла-
сн реч *Свѣтоилѣкъ*, онда је очевидно да та реч
мора ерски гласити *Светонук*, јер само у таком
облици може одговарати старословенском *Свѣ-
тоилѣкъ*, а *Светоилук* нема смисла нити може
бити добар облик ерски, који би одговарао ста-
рословенском *Свѣтоилѣкъ*. *Свѣтоилѣкъ* је име
душко и значи *fortem habens exercitum*.

4.) Исти писац на истом месту вели: „*јези-
чан израз*“. Он употребљава од сунетантива
језик (*die Sprache*) придев „*језичан*“. Ја мислим
да нити је добро нити је потребно, од свакога
сунетантива градити адјективе. Тако и овај ад-
јектив нити је потребан нити је добар у овом
значању, јер *језичан* значи онога, који има ве-

лики језик, који зна на сва уста брбљати. Ја ми-
слим да је боље казати *изрѣз у језику* него *из-
рѣз језичан*. Тако исти писац радо гради придеве
од сунетантива и то тако, за које бих рекао да
ни мало не ваљају. Тако он зове: *подметови* до-
даци, *ирирокови* додаци. Овај придевски наставак
ов без изузетка додаје се сунетантивима, који
значе лице и. пр. Стеванов, Јованов, додаје се
сунетантивима мушкога рода који значе живо-
тњу и сунетантивима мушкога и женскога рода,
који значе биље. Од сунетантива се пак ап-
страктних оваки придеви не праве. Таке придеве
подметов и *ирироков* могао би песник само упо-
требити кад би хтео речи *подмет* и *ирирок* пер-
сонификовати у каквој својој песми, али у оз-
биљном језику, где је говор о граматници, таки
облици немају места. Ја мислим да је боље ка-
зати *додаци подмету*, *додаци ирироку* или *додаци*
ирироци, него *додаци подметови* и *додаци ири-
рокови*. Тако претерано песничке облике не сме
граматичар употребљавати. Ја бар тако мислим.

Јован Живановић.

К О В Ч Е Ж И Њ

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

Јован Вак. Један биографски запис *М. Ђ. Милићевска*
у Београду у ерској краљевској штампарији 1891. —
Милићевић је ерску књижевност опет обогатио врло лепим
прилогом. Дело његово, којем горе исписамо натпис, спада
до душе још у прошлу годину, но ми га ипак овде реги-
струјемо и не можемо ни да се задоволимо простим при-
казом, него ћемо у идућем броју донети о њему опширни
оцену. За овај мах само препоручујемо ерском свѣту ову
красну књижицу.

Три листа из живота. Написао *Душан Роговић*. I.
Проклет му народ. — II. *Другарице*. — III. *Женска*
буд. Београд 1892. Штампано у штампарији код „Просвете“.
Накладом књижаре В. Валожкића. То је прва књига, коју доби-
смо за ову год. Немно омен! Ако тако пође целе године, не
ће процевати ерска лена књижевност. Но већ смо спикли
из „накладе“ В. Валожкића добијати свачега на није нас
ни ово заненадмо. Роговић је до сад доста писао и главно
му је обележје радовима нека чисто детињаста највиност.
Та се огледа и у ове три приповетке. Без духа, без садр-
жине — ето то је све, што се може рећи за те приповетке.
Не заслужују препоруке.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Светислав Вуловић у својој расправи о Бранку Радиче-
вићу констатовани, да је Бранко читао старе дубро-
вачко-далматинске песнике, примечава „Глас“, XIV., стр.

136.): „Пу од куда је познавао Бранко старе песнике
дубровачко-далматинске? Још за ране младости Бранкове
прештампао је био Јевтимије Поповић Њирлицом Гунду-
лићева *Османа*, и у *Серб. Нар. Листу* и т. д. Све је то
могао читати Бранко.“ — То дакако не може нико више
ни посумњати. Вуловић је добро опазно особине дубро-
вачко-далматинских песника у Бранкову језику, а и сам
Бранко слави „красни Дубровник“ „*та са песме из стари-
не*“. На то ћемо само ово бан у прилог том факту да на-
ведемо. У карловачкој гимназијској библиотеци имаде неки
десетак књига, на којима пише име или Бранка Радиче-
вића, или његова оца Теодора, или брата му Стевана.
Него ово за овај мах нас се највише тиче: „*Разни дела*
Јевте Поповића свезка пра.“ Тако је штампано на првој
страни корица а на последњој страни корица: „*Идилја*
Сузе Радичевог по Министрину“, на насловном пак
листу: „*Идилја*. — У Вудиму Писмени Краљ. Всу-
чидинта Пештанскога. 1826.“ На тој књижици има
неколико имена написаних, дакле променала је више
господара, али три пут пише ту: *Александер Радичевић*.
Нема сумње, да је и Бранкова била. Потпис је писан де-
тињским рукописом. Бранковом својном постала је књи-
жица та, док је још био у Земуну Ђаче у основној школи.
На корицама, трећој страни, има ова белешка: „*Малица*
умрла 14 Марта послеводне у Два сата у сторици.“

Ја сам осто од Малице од 9 Години.

Ученик 1 Classe

у Земуну 17. марта.“

Нити се каже, ко је тај „ја“, нити се каже година,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

када је мамица умрла. Но са свим је јасно, да је то забележио сам Бранко, а знамо, да је мати његова умрла баш 14. марта 1833. у својој 32. години у Земуну, тада је Бранку било 9 година (родно се 15. марта 1824.). То неколико речи писаних Бранковом руком, ако и јесу најстарији писани споменик његов, немају дакако никакве литерарне вредности. Али то не ће бити без сваког интереса, да је ова књижица ево јасан доказ, да је Бранко у детињству још свом почео био да чита дубоначке песнике, да му је то била тако рећи прва лектира. — Осим те књиге ћемо још само споменути ове: 2. *Itha, Gräfinn von Toggeburg*. Ein Seitenstück zur Genovefa. Von *Christoph Schmidt*. Има ове записе: Ex libris I. Nikolaevics I. in annum S. S. Theologiae auditoris. Испод тога: *Dono oblatas ab* (има нечитко, јер преко једног преписано друго, па се не разазнаје ни једно ни друго) *Poeseos auditore in signum perpetuae amicitiae*. На другој страни. *Ex libris Alexii Radicevics tertiae Gram. Scholae auditoris*. Испод тога: *Dono datus a Ljubomiro Nikolaevics S. Theologiae auditore*. 3. *Schule gemeinnütziger Kenntnisse und Wissenschaften*. Sechste Lieferung: *Abriß der allgemeinen Weltgeschichte*. (Пописе: Radicevics Alexander. Запис на корицама истом руком: Prüfungsgeschenk im Jahre 1835 zweiten Cursus der dritten Classe.) 4. *Schule* и т. д. *Achte Lieferung: Arithmetik mit der gemeinen Feldmesskunst*. (И ту исти пописе и исти записе као и на књизи под 3.) 5. *Praktische französische Grammatik*. Von *Johann Valentin Meidinger*. Leipzig 1823. 6) некаква опет француско-немачка вербеница, на којој баш натписаног листа нема. (И на овој и на оној под 5. пише само Radicevich) 7. *Schule* и т. д. *Fünfte Lieferung: Kurzgefasstes Lesebuch der Geographie*. (Запис: Radicevics Alexii 1 Hum. Scholae). Од књига с именом Бранкова она вреди само споменути: *Allerneuestes sehr zweckmässiges Prüfungsgeschenk für Normalschüler der k. k. Staaten*. Grätz 1801. због записа: *Dieses Buch gehört dem Theodor Radicevich v. Klenak* gebührtig, (!). — На школским књигама Бранковим обично пише само презиме латиницом: али вредно је приметити, да иначе нигде једне мрље нема на њима, чисте су као нове новцате, укоричене, неке још и данас повијене у чисту хартију. Свакако знак чистоте и уредности.

— **Вошко Петровић** намеран је да у збирци изда своје дојаковиње песме, од којих је већину штампано у нашим часописима, као у „Јавору“ и у „Посеетрими“, које под правим именом, које под псеудонимом „Данко“. Књига ће изићи до шест штампаних табака а цена ће јој бити десет новчића. Претплата се шаље на адресу: Вошко Петровић у Сремским Карловцима.

— **Поп Хаџи-Миле А. Нопадић**, надзорник кључког протопривергата у Кључу у Босни, описао је свој хаџи-дук у Јерусалим и опис ће тај за једно месец дана изаћи овде из штампарије дра Павловића и Јоцића. Ницу се, вели, већ јавило 443 претплатника те позива, ако се још ко жели претплатити, да се пожури, те да се прет-

плати у књижари Луке Јоцића у Новом Саду, како би могла имена претплатника у књизи штампати. Натписе је књизи: *Опис путовања и хришћанске светиње на истоку у Палестини* а цена јој је 50 новчића.

СМЕСИЦЕ.

(Храм гроба Господњег у Јерусалиму), који данас приказујемо у слици читаоцима „Стражилова“, сазидала је у четвртном веку после Христа царица Јелена, маги цара Константина, над гробом Спаситељевим, који су незнабошци још под царем Адријаном претрпали били земљоте на том месту дигли храм Венери. Велељепан храм, који је саградила царица Јелена, са свим поруше Персијанци године 614., на скоро за тим буде на ново дигнут и крап га по отми Јерусалима поштеде, но при устанку године 969. буде опет разорен. Више су га пута још обнављали и разоравали (године 1010, 1187, 1244., на посесту је изгорео године 1808.), док га у данашњем му облику не оправаше грчки католици године 1810. Има два велика кубета, осим других мањих; под једним је сам гроб Господњи, који ћемо такеђер у слици приказати читаоцима „Стражилова“ у једном од идућих бројева, а под другим је храм Вознесенија Господњег Храм гроба Господњег је савојина трију богатих и моћних консулација, на име Латина, Грка и Јермена по удела имају и три сиромашне вере: Јаковитски Сирици, Конте и Авенијани. Модалитети поседују јако замршени те често дају повода распрама међу разним савласницима.


УРЕДНИКОВЕ ПОРУКЕ.

Г г. сарадницима. Ради користи наше књижевности молим г. г. сараднике, да се у својим прилозима за „Стражилово“ изводе држати ових правила:

1. Језик нека је у граматички и у синтакси правилан и одабран. И у језику и у правопису узорци су дела Вукова и Даничића.
 2. Брижљиво нека се пази на облик и стил састава. Облик нека је заокружен, хармонично развијен и прегледан, стил природан, свеж и занимљив.
 3. Поучни чланци нека исеу сувише посебне садржине, нека су написани лако и разумљиво, нека су сувремена т. ј. нека имају свезе са садашњошћу.
 4. Преводне песничких производа ћемо доносити редовно, али само ако су класичне садржине и тачно и лепо преведени. Молим, да се узму у обзир особито словенске књижевности.
 5. Критика нека се свагда држи ствари, претресавши ствар нека одлучно али и без најмањег вређања личности некаже суд.
 6. Приказ нека нецрпљује садржину дела, али кратко и значајно, нека му је тежња да заинтересује читаоца. Жалео бих да се питања одмах, чим дело изађе.
- Молим г. г. сараднике, да се не нађу увређени, ако у корист књижевности остављају себи одрешене руке, да у договору са овдашњим својим пријатељима поправљам све што не би одговарало овим правилима.

САДРЖАЈ: Шта је смер „Стражилову“. — Песништво: У самоћи. Ти, Боже, не спавах. Вјерпа љубав. — Поука: Енергија. — Књижевност: Симо Матавуљ. Сувремена питања. Бранич епископског језика. — Ковчежић: Књижевни приказ. — Књижевне белешке. — Смесице. — Уредникове поруке.

„СТРАЖИЛОВО“ издаван сваке недеље на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. оа по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. | За Србију и Црну Гору 12 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата књижари Луке Јоцића у Нови Сад — За Србију прима претплату књижара В. Валожина у Београду.

Издаје књижара Луке Јоцића.

Штампарија дра Павловића и Јоцића у Новом Саду.